

Det Humanistiske Fakultet

Vær i verden

Intentionelle og interaktionelle mønstre i barnets hverdagsliv

Bettina Perregaard

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab

18-07-2016
Dias 1

Language Socialization

Lingvistisk antropologi (Sapir, Hymes, Gumperz, Heath, Duranti)

Sociale samhandlingsteorier (Schutz, Goffman, Garfinkel)

Konversationsanalyse (Sacks, Schegloff, Jefferson, C. Goodwin, M.H. Goodwin, Heritage)

Socialkonstruktivisme (Berger & Luckmann, Bruner)

Poststrukturalisme (Bourdieu, Giddens, Billig, Butler)

Sprogfilosofi (Wittgenstein, Grice, Austin, Searle)

Sprogtilegnelsesteori (Brown, Clark, Peters, Slobin, Tomasello)

Udviklingspsykologi (Piaget, Vygotsky, Bruner, Scribner, Cole, Rogoff)

18-07-2016

Dias 2

For det første ...

Hvad indebærer det at overføre et sæt af antagelser fra pragmatikken og konversationsanalytiske principper til et antropologisk funderet materiale?

Hvori består subjektbegrebet i *Language Socialization*?

Er socialisation et spørgsmål om at bevæge fra at være novice til at blive ekspert, fra at stå uden for et sprogsamfund til at blive et genkendeligt medlem?

For det andet ...

Forhold af betydning for forståelse af socialisationsprocesser:

Den intersubjektive forbundethed

Bevidsthedens rettethed

Forestillingsevnen

Tidsbevidsthedens organisering

Førsproglig og sproglig ekspressivitet

Det rytmiske, imitative og improviserende i interaktionen

Den subjektive og objektive meningsdannelse

Gentagelse og analogidannelse i den sproglige udvikling

Den emotionelt motiverede handling

Forholdet mellem det spontane og det overlagte, det før-refleksive og det refleksive.

For det tredje ...

Konstruktionen som metafor

Konstruktionsbegrebet og dets anvendelse i de relevante discipliner.

De sproglige elementer / turkonstruktionsenhedernes sammensætning til ytringer / ture.

Konstruktionen af social betydning, roller, positioner og identiteter.

Formål

Til brug for forskning i socialisation argumenteres der i bogen for at erstatte det socialkonstruktivistiske og poststrukturalistiske grundlag med et, der kan integrere indsigter fra fænomenologien og den videnskabeligt funderede bevidsthedsforskning i en udvikling af nye strategier for analyse.

En sådan analyse skal vise, hvordan *intentionelle* mønstre afledes og formes af de interaktionelle mønstre, vi er sammen om at danne.

I bogen foreslås det, at forskning i socialisation beskæftiger sig med at afdække "det intentionelle livs historicitet" (Welton 2003).

Konstruktionsbegrebet

I socialkonstruktivismen (Berger & Luckmann, Bruner)

I poststrukturalismen (Bourdieu)

I diskurspsykologien (Billig)

I Piagets udviklingspsykologi
(men ikke i Vygotskys udviklingspsykologi)

I konversationsanalysen (og i anden interaktionsforskning)

Den sproglige konstruktionsproces

Er den

Bevidst?

Ubevidst?

Komputationel?

Alle tre dele, men til forskellig tid? I så fald hvordan?

Den fænomenologiske analyse af tidsbevidsthedens organisering kan bidrage til at oplyse forholdet og forskellen mellem spontan sproglig adfærd og refleksive sproglige handlinger

I dag

1. Forholdet mellem pragmatik, konversationsanalyse og etnografiske metoder. Subjektbegrebet og medlemskabet af sprogsamfund.
2. Forholdet mellem intentionelle og interaktionelle mønstre.
3. Konstruktionsbegrebet.

Socialisation inden for paradigmet

Language Socialization

3. Personsperspektivet og de sociale handlinger

Kommunikativ kompetence er at kunne forbinde et antal sproglige former, og det vil sige et inventar af grammatiske konstruktioner og leksikalske enheder, med de relevante kontekstuelle forhold.

Dernæst handler det om, hvordan socialisation gennem sprog og til sprog af noget socialt og kulturelt fører til, at barnet udfylder roller eller kan fremvise identiteter som dem, Ochs og Schieffelin (2012) fx kalder *recognized members*, *types of speakers*, *age-appropriate subjectivities*, *multiple selves*, *speakers of culture*.

Hvori består socialisationsprocessen?

1. personspektivet og den ekspressive udøvelse

Den intentionelle rettetthed som socialisationens egentlige genstand.

Det er 1. personspektivets forankring i kroppen, i kroppens bevægelser, der giver fornemmelsen af at være den, der udøver handlingen og ejer erfaringen. Det er i den forstand, subjektet har agens. Både det aktivt at udøve og passivt at gennemleve indebærer andres adfærd og handlinger, hvis erfaringen bliver til i interaktion.

1., 2. og 3. personspektiver

1. Personspektivet indebærer den intentionelle rettedhed, erfaringens givethed og ejethed og den ekspressive udøvelse.
2. Personspektivet er det perspektiv, hvormed vi hver især forstår den anden i en indlevelse i den andens erfaringsverden, sådan som den både adskiller sig fra og ligner den, vi selv er i.
3. Personspektivet er det analytiske perspektiv

Hvordan vi erfarer og forstår

Subjektiv meningsdannelse: Den mening, vi tildeler egne handlinger (i en planlægning af dem eller i en erindring om dem).

Objektiv meningsdannelse: Den mening, vi ud fra vores egen meningskontekst, tildeler andres handlinger (øjeblikkeligt eller reflektivt).

Den subjektive og objektive meningsdannelse er underlagt tidsbevidstheden (erfaringen fra 1. personspektivet).

De ideale objektiviteter er ikke underlagt tidsbevidstheden, men udgør den sociale betydning, der skyldes analysen fra 3. personspektivet.

Frit efter Alfred Schutz (1932/1972) *The Phenomenology of the Social World*.

Analysegenstanden

I pragmatikken, konversationsanalysen og i *Language Socialization* er det de ideale objektiviteter – og hverken den subjektive eller objektive meningsdannelse – der gøres til genstand for analyse. Det betyder, at de analytiske lag, som burde være *distinkte*, falder sammen. De ideale objektiviteter, som de efterfølgende bestemmes af analytikeren som en social betydning eller som en bestemt handlingstype (*to respond, assess, invite, refuse, repair, account*) bliver udlagt som den dynamik, parterne fremviser deres forståelser i kraft af.

Language Socialization og de ideale objektiviteter

"Wittgenstein emphasized (..) that speaking is part of an activity (language game), and that meanings of words consist of their uses in these activity contexts" (Ochs 1988, p. 17).

Det er denne betydning, som den bliver analyseret fra 3. persons perspektivet, der for *Language Socialization* bærer på nøglen til barnets socialisation. Analysen tillader en udlægning af, hvad noget betyder i *brug*, og det er den betydning i *brug*, barnet må tilegne sig.

Grundlaget for socialisationsprocessen

Der er to problemer her:

1. Socialisationsprocessen, som barnet undergår den fra sit 1. personspektiv, *unddrager* sig den analyse, der skal forklare, hvori den består.
2. Der forekommer en kritikløs overtagelse af konversationsanalytiske principper og et sæt af antagelser fra pragmatikken om, hvad sprog er.

Handlingsbegrebet

Set fra et konversationsanalytisk perspektiv er det ytringer, der handler, idet de bidrager til organiseringen, og det er denne organisering, der træder frem, når den anskues fra et 3. persons perspektiv. Den subjektive og objektive meningsdannelse, som den knytter sig til de mennesker, der interagerer, har derimod ikke som sådan interesse for konversationsanalytikere.

Forvaltningen af sociale og sproglige erfaringer

Socialisationen bliver beskriv- og analysérbar i det omfang, barnet *blotter* sin subjektive og objektive meningsdannelse i det, der i bogen kaldes *intentionelle* mønstre.

Barnet bidrager og medvirker til at opretholde interaktionelle mønstre. Over tid afføder de genkendelige *intentionelle* mønstre i barnets adfærd og handlinger.

Det er barnets inter- og intra-aktionelle *forvaltning* af egne sociale og sproglige erfaringer, der viser, *hvordan* deltagelse i interaktion fører socialisation med sig.

Intentionelle mønstre

De intentionelle mønstre vedrører,

1. hvad barnet retter sig imod, og måden, det retter sig imod det på.
2. socialisationen af barnets fokuserede og fordelte opmærksomhed
3. barnets selv-monitorering og selv-påmindelser, hvordan det øver sig på noget, vurderer egne præstationer og anlægger strategier i forhold til at løse opgaver og overvinde problemer.

Det er barnets vanemæssige adfærd, der undersøges og sammenholdes med dets måde at tilskrive mening på til egne og andres handlinger i bestemte situationer.

Tidsbevidstheden

En analyse af tidsbevidstheden afdækker de præmisser, socialisationen foregår på.

Det er organiseringen af de efterladte indtryk og forståelser, der indirekte kan iagttages som intentionelle mønstre i barnets efterfølgende adfærd og handlinger.

Det er barnets bevidste og ubevidste forvaltning af de efterladte indtryk og forståelser, der former de kropslige, praktiske og sproglige dispositioner og dermed habitus.

Bourdieu's habitusbegreb

Det er det subjekt, som intentionalitet, tidsbevidsthed og handlingsparathed, Bourdieu afviser relevansen af med sin teori om habitus, hvor dispositionerne skyldes barnets tilegnelse af objektive strukturer.

Bourdieu anerkender ikke bevidsthed – og det vil sige intentionaliteten og tidsbevidstheden, den ekspressive udøvelse, erfaringens ejethed og det forhold, at vi ikke kan slippe af med os selv, hverken i den før-refleksive fornemmelse af at være os selv eller i den refleksive forholden os til os selv – som andet end det, der er underlagt de objektive strukturer.

Subjektbegrebet

Subjektbegrebet i *Language Socialization* står svagt og modsigelsesfyldt, fordi det afspejler en umulig integration af indsigter fra hhv. gammel lingvistisk antropologi og nyere poststrukturalistisk teori.

Ochs og Schieffelin (2012) fremhæver Sapir for den måde, hans teori giver plads til agens på, men Sapirs opfattelse af personer og deres personlighed kan ikke rummes inden for poststrukturalistisk teori.

Det intentionelle livs historicitet

Det, der gør, at de intentionelle mønstre har samme form for videnskabelig interesse som de resultater, interaktionsforskningen kan fremvise, er selvfølgelig, at det er et fælles vilkår for alle børn, at den socialisation, de undergår, afføder en udvikling og etablering af relativt stabile intentionelle mønstre.

En afdækning af de intentionelle mønstre på tværs af mange børn kan vise en systematik i børns strategier for at præstere og overkomme eller omvendt undgå eller omgå, hvad de bliver stillet over for.

Ekspressivitet

Det fortrængte eller oversete begreb om ekspressivitet kan forklare en hel del af de træk, der er gennemgående i barnets måde at opfatte og forholde sig til omverdenen på, men som det ikke lader sig gøre at få øje på eller behandle ud fra et socialkonstruktivistisk eller poststrukturalistisk perspektiv.

Hvis barnets bevægelse går fra helhed imod dele – sådan som perceptionsforskningen og gestalt- og udviklingspsykologien beskriver den – har det også konsekvenser for, hvordan vi må begribe barnets tidligt udviklede evne til at konstituere og holde sammen på forløb og træk, der karakteriserer praksisformer og generer.

Forskudt imitation

Det er i den forskudte imitation, at barnet må konstituere gennemlevede erfaringer som overståede begivenheder, der kan gøres til genstand for undersøgelse, hvad enten en sådan undersøgelse for barnet indebærer at holde sammen på en aktivitet, et kausalt forløb, et narrativt forløb, et ræsonnement, en opgaveløsning eller lignende.

Det er også i den forskudte imitation, at barnet kan øve sig og forbedre egne præstationer.

Sprogskema og sprogbillede

Ligesom Merleau-Ponty skelner imellem et kropsskema og et kropsbillede, sandsynliggøres det i bogen, at vi, idet vi sprogligt udvikler os, former hhv. et sprogskema og et sprogbillede.

En sådan skelnen medvirker både til at forklare kontinuitet og kvalitative spring i den manifesterede sproglige adfærd og forståelse, og til at forklare, hvordan det både er muligt at agere vanemæssigt i en form for automatiseret sproglig perception og produktion og at gøre sit eget og andres sprog til genstand for overvejelse, sådan som disse overvejelser i sig selv medvirker til at reificere sprog, så sproglige enheder eller elementer kan fremkomme og gøres manipulérbare.

Det før-refleksive og det refleksive

Konstruktionen forudsætter en bestemmelse af det, der skal konstrueres, og det kan kun foregå i en *refleksion*.

I den spontane interaktion dominerer imidlertid den *før-refleksive* årvågenhed, og den har netop med det at gøre, som vi aner vil komme. Det er derfor, vi ikke kan konstruere vores egen og de andres spontane interaktionelle adfærd. Det kan vi først, når vi allerede har præsteret den.

Konstruktionen er en analytisk efterrationalisering. Den kan ikke danne grundlag for en korrekt beskrivelse af, hvordan interaktion *foregår*.

Sammenfatning

Forskning i sproglig socialisation hviler på indbyrdes modstridende teorier om subjektivitet. Jeg viser, hvordan disse modsætninger kan opløses, idet der anlægges et teoretisk konsistent og samlet perspektiv på socialisation.

1. personspektivet som før-refleksivt funderet i oplevelsen af mighed og ejethed, af organiseret tidsbevidsthed og handlingsparathed sikrer, at subjektiviteten i den intersubjektive forbundethed står i et aktivt, dialektisk transformerende forhold til det interaktionelle, hvorigennem erfaringen går, og ikke i et passivt eller i et af de objektive strukturer underlagt forhold. Bevidstheden og bevidsthedens rettedhed er med andre ord selve mulighedsbetingelsen for socialisationsprocesserne.